

До членовете на научното жури

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Нено Димов, преподавател в Геолого-Географски факултет при Софийски Университет „Св. Кл. Охридски“,

на дисертационния труд

„СИСТЕМЕН АНАЛИЗ НА ХОРИЗОНТАЛНАТА МРЕЖА ОТ АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРИАЛНИ ЕДИНИЦИ В БЪЛГАРИЯ“

с автор **РУМЕН ПЕТРОВ НЕДКОВ** – докторант на самостоятелна подготовка в Геолого-Географски факултет при Софийски Университет „Св. Кл. Охридски“ за получаване на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 4.4. „Науки за Земята“ (специалност 01.08.02 Икономическа и социална география).

Уважаеми членове на научното жури,

Дисертантът Румен Недков е завършил география, бакалавърска степен в Геолого-Географски факултет през 2007 г. с много добър успех и магистратура по програма „Регионално развитие и управление“ през 2010 г. От 2011 г. до 2015 г., след успешен конкурсен изпит заема академичната длъжност „асистент“ в катедра „Социално-икономическа география“. Като асистент провежда семинарни занятия по дисциплините „Социално-икономическа география на България“, „Основи на териториалната организация на стопанството“, „Регионален анализ на стопанството“. Възлагани му са подготовка и провеждане на учебни практики по същите учебни дисциплини. През периода 2011 – 2015 г. е участвал с доклади в научни конференции и конгреси в България и чужбина. Във връзка с процедурата по защитата на дисертационния труд, Румен Недков представя 2 публикации отпечатани в български издания, които са посветени на функциите и проблемите на административно-териториалното устройство на България. Те са свързани съдържателно и методично с дисертационния труд.

Със Заповед на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ РД 20 – 932/09.06. 2015 г. е зачислен в докторантура на самостоятелна подготовка към катедра „Социално-икономическа география“ при Геолого-Географски факултет. Положил е успешно докторантския изпит по Социално-икономическа география и регионално развитие на България. Отчислен е с право на защита поради завършен дисертационен труд със Заповед на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ РД – 20 – 2066/07.12.2015 г.

Дисертационният труд е предложен за публична защита пред научно жури след като са изпълнени изискванията за предварително обсъждане в катедрата, апробация с разширен състав на катедрения съвет и решение на Факултетния съвет на Геолого-Географски факултет от 24.11.2015 г. (Протокол № 9) и доклад на Декана на ГГФ с вх. № 70-09-679/02.12.2015 г.

Докторантурата и изследването са извършени самостоятелно от дисертанта. Ползвал е коректно основните и необходими научни трудове публикувани в областта на административно-териториалното устройство на България, провел е целенасочени консултации с колеги и експерти по проблемите на управлението на територията на страната, съобразил се е с направените препоръки при обсъждане на ръкописа на разширеното заседание на Катедрения съвет. Извършената процедура до публичната защита на дисертацията на Р. Недков е в съответствие с изискванията на ЗРАС и Правилника за устройство и управление на Софийския Университет. Не са допуснати пропуски и неточности.

Оценка на дисертацията и автореферата. Изследването на Р. Недков е в обем от 196 стр., в т.ч. 167 стр. основен текст, 19 стр. литература (общо 258 заглавия на кирилица и латиница), 6 стр. ползвани аналитични доклади, нормативни документи, стратегически планови документи и източници на статистическа информация, както и 7 интернет адреса. Дадени са и 4 таблични приложения. В основния текст са приложени 11 карти, 9 таблици и 5 фигури. Те са свързани с основния текст и го допълват.

Изследването на административно-териториалното устройство на България от Р. Недков е актуално и оригинално. Анализираният проблем е неотменима част от държавната организация и управление, обсъждат се публично различни подходи и модели за реформи в местната и регионалната власт. Дисертацията е оригинална, защото това е първия дисертационен труд в професионалното направление и си поставя задача да „обоснове необходимостта от оптимизация на АТУ“ (с. 12).

Докторантът Р. Недков използва и прилага класически вариант на алгоритъм в изследването – обосновава теоретичния базис, като правилно акцента е върху приложението на системния анализ, подробно проследява развитието на АТУ в България, като извършва логична периодизация, и накрая завършва с обосноваване на подходи и варианти за оптимизация на АТУ на страната. В заключението са

обобщени получените резултати, направени са логични препоръки за пространствен модел на местно самоуправление и регионално управление. Извършеното изследване е напълно удовлетворително за съвременните стандарти и нормативни изисквания.

Въведението е в обем от 6 стр. и съдържа актуалността на изследването, възприемането на административно-териториалните единици като интегрални природно-социални системи, ясно формулирани теза и цел, както и кратко описание на задачите и използваните изследователски методи.

В първа глава „Теоретико-методични основи на изследването“ Р. Недков подробно анализира същността на системния подход и анализ използван в географията, и предлага 5 вида системен анализ. Тук проличава умението на автора да извършва задълбочени, логични и обективно критични оценки и обобщения на известни научни тези и положения. Оригинална е идеята на дисертанта да приеме административно-териториалните единици (АТЕ) като териториални системи и заедно с това да констатира, че устойчивостта им е функция от големината на територията и степента на влияние върху съседни АТЕ (с. 13 - 14). Вторият принос е идеята на автора, да свърже районирането и регионалното развитие на националното пространство с хоризонталната мрежа от АТЕ. Това интегриране на реални процеси и политики е насочено към икономия на ресурси, оптимизиране на усвояваните ресурси по отделните Оперативни програми и регулиране на нарастващите неравенства в страната. Дефинирани са системните признаци на АТЕ, което е с приложно значение за плановете и управленската практика в страната. Предложеният модел на териториална система, предложената пространствена структура, както и изведените принципи и цели на АТЕ, са с приносен характер (с. 47 - 53). Заедно с това дисертанта свързва политиката на ЕС в областта на местното самоуправление с тази в България. Ще посоча, че в тази глава обясненията и обобщенията са ясни, но са необходими повече доказателства и примери.

Втора глава проследява развитието и съвременната териториална структура на АТУ на България. Изследвана е динамиката на административно-териториалното деление от древността – от времето на Клистен до сега – 2014 г. През последния период на промени в АТУ на България – след 1999 г., докторанта предлага резултати от интересни сравнителни изследвания – например сравнява общините и областите на

страната по някои основни характеристики с други страни – Чехия, Словакия, Гърция, Австрия, Португалия. В резултат на това той разкрива съществени различия на две равнища – национално и наднационално. Например Р. Недков установява, че териториалните различия между областите са по-слабо изразени, докато при общините, вариациите достигат от 31 пъти по показателя територия и над 2 000 пъти по показателя брой човешки ресурси. В националното пространство 43 административни центрове на общини са села, близо 700 населени места нямат земища, в страната са създадени ексклави (например община Златица), 4 общини нямат самостоятелен административен център и др. Или съществува една изразена хаотичност в националното пространство по отношение на административно-териториалното устройство. Предложеният анализ на АТУ в България след 1990 г. е конкретен и целенасочен. Р. Недков познава в дълбочина спецификата на националната територия и на тази основа извежда тенденции и закономерности в пространствената организация на АТУ, предлага функционални промени, насочени към усъвършаване на организацията и управлението на територията. С приносен характер е свързането на АТУ с районирането и създадените административно-статистически райони, както и интегрирането на хоризонталната мрежа от административно-териториални единици с Националната концепция за пространствено развитие до 2025 г. Според нас предложените изводи в края на втора глава (с. 126 - 127) следва да бъдат по-конкретни и ориентирани към предстоящите промени в тази област на страната.

Съдържанието на трета глава е ориентирано към управленската практика на националното пространство. На основата на комплексен анализ на социално-икономическото, демографското и селищното развитие се предлага подходи и варианти за оптимизация на АТУ в България. Извършеният анализ в трите разреза е подробен и логичен. Получените резултати са основание докторанта да постави въпроса за оптималния „размер и тегло“ на административно-териториалните единици. При решаването на поставената задача, авторът прилага коректно теорията за ефекта на мащаба. Той посочва, че при всички промени в АТУ на страната, икономическата ефективност е най-важният аспект на хоризонталната мрежа от административно-териториални единици, който не трябва да се преувеличава (с. 157). Правилно се констатира, че намаляването на човешките ресурси не може да се компенсира „само чрез увеличаване площта на АТЕ“ в страната. Оптимизирането на

хоризонталната мрежа от АТЕ в България следва да се извърши и чрез отчитане на функциите на отделните групи общини и области. В заключение са предложени варианти за оптимизиране на регионалната (на ниво области) и локалната (на равнище общини) мрежа от единици за управление на територията. Необходимо е да се разширят картните приложения към трета глава, особено по отношение на предлаганите идеи за оптимизиране на АТУ на страната.

Заключението съдържа решенията на поставените задачи в изследването. Открояват се приносите на докторанта в дисертационния труд. Убеден съм, че някои от изводите изискват по-голяма конкретност. Например какви да бъдат принципите и координатите на оптималния модел за оптимизиране на хоризонталната мрежа от административно-териториални единици в България? Приложенията допълват и представят убедително постигнатите резултати в дисертацията.

Нямам критични бележки по стила и качеството на научното обяснение в изследването. Обясненията в дисертацията и стилът на автора са ясни и точни. Авторефератът на дисертационния труд коректно представя и съдържа структурата, основното съдържание и научните приноси.

Научни приноси в дисертационния труд. Приемам изведените научни приноси в дисертацията на Р. Недков, посочени в края на автореферата. Те коректно отразяват реалните резултати в изследването. Въпреки това считам, че е необходимо едно по-прецизно структуриране на научните приноси – например приноси с методичен характер, с приложна насоченост и приноси за обогатяване и повишаване на качеството на преподаване и подготовка на кадри с висше образование по география в България. Втората ми препоръка е, че към приносите следва да се разпише извършения успешно опит географската наука да участва пряко в процеса на държавната организация и управление.

Критични бележки и препоръки по изследването. Критичните ми бележки върху дисертацията на Р. Недков не следва да се приемат като негативна оценка. Те са насочени към задълбочаване и конкретизиране на обобщенията на дисертанта в изследването. Например – във втора глава е проследено развитието на АТУ в България, а в трета глава, която дефинира подходите и вариантите за оптимизация се извършва анализ на социално-икономическото, демографското и селищното развитие в България през периода след 2000 г. Възниква въпроса – при проследяване на

промените в АТУ през отделни периоди, извършените промени се основават на тези 3 вектора на развитието? Второ – кой е оптималния вариант за оптимизация на АТУ на България при съвременните реалности? Следователно посочените критични бележки може да се приемат от дисертанта като препоръки за неговата бъдеща изследователска работа. Необходимо е за теорията и практиката на политиката по организацията и управлението на националното пространство да се отдели по-голямо внимание на генезиса и проявлението на пространствените неравенства по територията, които да се свържат с идеята за природно-социалната същност на интегралните природно-социални системи от различен мащаб.

Заключение. Дисертационният труд на **Румен Недков** е завършен и с оригинално съдържание. Идеята му да свърже и обоснове необходимостта от приложение на географското знание и методи в областта на административно-териториалното устройство и управление на територията на Р България е успешно разработена и доказана. Докторантът притежава теоретични знания, методични умения и компетенции за извършване на самостоятелно научно изследване. Обобщенията му са логични и обосновани. Необходимо е част от тях да бъдат по-конкретни за целите на плановата и управленската практика на страната. Дисертацията напълно отговаря на изискванията на ЗРАС и Правилника за Устройство и Управление на Софийския Университет „Св. Кл. Охридски“ за присъждане на образователно-научната степен „доктор по география“ и предлагам на уважаемото жури да се отнесе положително към присъждането на научната степен на докторанта Румен Петров Недков по професионално направление 4.4. Науки за Земята, „Икономическа и социална география“.

07.01. 2016 г.

Рецензент:

Доц. д-р Н. Димов